

УДК 372.1

**СПІВПРАЦЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ**

Козир М.К., Смик А.І.

Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

В статті розглядалися питання організації та забезпечення співпраці сім'ї та дошкільного навчального закладу як важливого чинника формування соціальної компетентності дитини.

Ключові слова: сім'я, формування, соціальна компетентність, мікроклімат.

**СОТРУДНИЧЕСТВО ДОШКОЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ
И СЕМЬИ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ РЕБЕНКА**

Козырь М.К., Смык А.И.

В статье рассматривались вопросы организации та обеспечения сотрудничества семьи и дошкольного учебного учреждения как важного фактора формирования социальной компетентности ребенка.

Ключевые слова: семья, формирование, социальная компетентность, микроклимат.

**A COLLABORATION OF PRESCHOOL EDUCATIONAL
ESTABLISHMENT AND FAMILY IS IN FORMING OF SOCIAL
COMPETENCE OF CHILD**

Kozir M.K., Smik A.I.

The issues of organization and collaboration's guaranteeing of family and pre-school establishments as an important factor of formation of child's social competence are examined.

Keywords: family, formation, social competence, microclimate.

Актуальність дослідження. Проблема сімейного виховання нині дуже болюча. Сучасна сім'я розглядається як стабілізатор і розвитку всього суспільства, а думка про людину як найвищу цінність, висловлена А.С. Макаренком, регулює всі соціальні процеси в країні. Виходячи з цього, особливо актуальною стає ідея видатного педагога про досягнення щасливого дитинства, про створення школи «щасливого життя», де б дитина проживала свої найщасливіші роки.

Метою статті є розгляд теоретичних основ формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку і, зокрема, творчого використання спадщини А.С. Макаренка.

Виклад основного матеріалу. Попри всі дискусії, у педагогічних учених все ще викликає інтерес досвід А.С. Макаренка, який у нинішніх умовах набуває якісного нового сенсу, бо розглядається як інструмент розуміння витоків багатьох проблем виховання молоді, як джерело вдосконалення сучасної системи виховання, яка б відповідала актуальним потребам суспільства.

Педагогічна спадщина А.С. Макаренка, також, це – інструмент, який в умілих руках соціального педагога може допомогти в роботі з важкими чи соціально занедбаними дітьми, а також підтримати сім'ї, які виховують таких дітей.

Доведено, що соціалізація дитини, тобто її входження у світ людей, починається від самого народження. Першим вихователем у цьому процесі стає мати. Саме вона дає дитині перші приклади любові, ніжності, турботи, вчить малюка спілкуватися з іншими людьми. Вихователі ж здебільшого координують та коректують виховні впливи на дитину. Вони посередники між дитиною та світом, а, як відомо, наука життя, яку викладають близькі та люблячі люди, легше сприймається дитиною, міцніше запам'ятовується [8].

Педагогічній науці відомо, що у молодшому дошкільному віці дитина вже усвідомлює себе в сім'ї близьких, дорослих та дітей, їхні родинні стосунки; розуміє вимоги дорослих до своєї поведінки, виявляє інтерес до спільної з ними та іншими дітьми діяльності; розуміє відмінність між дорослими та дітьми; розуміє захищеність дітей батьками; розрізняє рідних, знайомих та близьких людей; вміє вітатися, дякувати,

просити допомоги і пропонувати її; виражає своє ставлення до людей словами та іншими способами.

Дитина середнього дошкільного віку знає, що людина народжується і живе в сімі, розуміє значення родинних взаємин, злагоди і порядку в домі; вміє виявляти турботу про рідних і любов до них; знає праїла спілкування зі знайомими, «сусідами, друзями батьків» та незнайомими людьми; виявляє турботу про людей відповідно до їхнього віку; розуміє стан і настрої дорослих та дітей; розуміє значення добрих стосунків з дітьми і педагогами в дитячому садку; вміє спільно діяти у грі, під час занять; знає і виконує правила ввічливого спілкування; розуміє, що в товаристві слід дотримуватись певних норм; виявляє інтерес до дій і слів вихователя, прагне працювати з ним, отримати схвалення за добрі вчинки; вміє розповідати про своїх друзів; про їхні риси характеру; розуміє вимоги до своєї поведінки у спільній діяльності; турбується про молодших дітей і вчиться у старших.

Старший дошкільний вік відрізняється тим, що дитина розуміє сімейні взаємини, ставлення членів родини одне до одного; знає свій родовід, усвідомлює, що честь роду залежить від кожної людини; бере участь у вшанування пам'яті предків, у стосунках з сімєю, родичами, які живуть поруч і далеко; виявляє інтерес до родинних реліквій, бере участь у підтриманні родинних традицій; має сформовані уявлення про доброту, гуманність, щирість як важливі якості людини та людських взаємин, про справедливість як здатність правильно оцінювати вчинки людей, про чесність як вимогу відповідати власною поведінкою тим критеріям, які застосовує, оцінюючи вчинки інших людей; виявляє самоповагу, що ґрунтується на усвідомленні своєї індивідуальності, права на самовираження, на власні почуття та самостійну поведінку, яка не створює проблем для інших людей; розуміє стан і почуття іншої людини з її вигляду, інтонації, дій, виявляє повагу до її почуттів, усвідомлює її право бути такою, якою вона є; чуйно ставитися до інших людей, залежно від їхнього віку та статі.

Старший дошкільник вміє запобігати конфліктам і розв'язувати їх; розуміє ставлення людей до себе; почувається природно в товаристві знайомих і незнайомих людей; знає, як реагувати на прояви справедливого ставлення до себе, розуміє причини цього і намагається усунути

їх; прагне, щоб взаємини були коректними, толерантними; розуміє поняття «дружба» і «товариськість» й відповідно поводить з однолітками; має уявлення про державу, її символи, про свій народ, національні особливості українців; знає національні пам'ятки, героїв, виявляє повагу до них, вшановує національні святині; розуміє поняття «людство», шанує звичаї інших народів [7].

Разом з тим, сучасний розвиток педагогічної думки в Україні характеризується пошуком нових підходів до побудови освітньо-виховного процесу [1]. Законом України «Про освіту», державними національними програмами «Освіта» та «Діти України» визначено, що особливі уваги набуває єдність виховних вимог до дитини протягом тривалого періоду становлення особистості, починаючи з раннього дитинства. Це потребує формування в дитини сталих тенденцій у поведінці, здатності до самостійного критичного мислення, до засвоєння нового знання, соціальної та моральної зрілості.

Питання про співпрацю дошкільного закладу з родинами вихованців завжди було і залишається надзвичайно важливим для практики дошкільної педагогіки. Адже першою фазою соціалізації дитини є виховання в сім'ї. Тут дитина встановлює свої перші зв'язки з іншими людьми, з рідними. на всіх етапах життя людини сім'я є найважливішим компонентом мікросередовища.

У житті дитини протягом перших років домінують соціалізуючі впливи сімейного оточення. Перевага сім'ї як виховного колективу полягає в тому, що дитина має можливість постійно спостерігати поведінку батька й матері в неофіційних сімейних стосунках; спілкуватися з людьми різного віку, статі, життєвого досвіду; просто і природно залучатися до реального життя. У сім'ї складаються емоційно насичені взаємини між батьками і дітьми, які мають особистісний характер, набувається необхідний соціальний досвід [4].

Другою фазою соціалізації є формування початкових соціальних зв'язків дитини поза межами родини. Такі зв'язки діти встановлюють з однолітками й новими дорослими в дошкільному закладі. Саме в дошкільному закладі вони набувають важливого суспільного досвіду, основних знань і вмінь, необхідних для подальшого життя серед людей, залучатися до різних видів діяльності. Інакше кажучи, якщо в сім'ї

дитина соціалізується у визначених умовах взаємин членів родини, то дошкільний заклад, значно розширюючи коло близьких і далеких людей, презентує їх взаємини у виховному контексті [4].

Відтак тим соціальним інститутом, що відповідає за соціальну зрілість дітей дошкільного віку, має бути дошкільний заклад з його виховною, консультативною та просвітницькою функціями [4]. Саме специфіка дитячого дошкільного закладу, як зазначає, О.Л. Кононко, сприяє полегшенню процесу входження зростаючої особистості в широкий світ реальних соціальних відносин, прищепленню навичок практичного життя, її індивідуалізації та соціалізації. Неаби яку роль у цій роботі відіграють дорослі, а саме: батьки, вихователі. Найближчі дорослі створюють певний виховний простір, який відповідає умовам духовності, захисту, раціонального дозування позитивних та негативних переживань, що давало б дитині відчуття впевненості в обі та людях, які оточують. Дорослий презентує для дитини, виступає носієм знань, умінь, моральних цінностей, а з іншого боку – безпосереднім організатором виховного процесу [9].

Перебування дитини в людському оточенні сприяє становленню соціального досвіду, соціальної компетентності, досвідченості, обізнаності; у дошкільника формуються певна соціальна поведінка, здатність бути адекватним ситуації, вимогам і сподіванням авторитетних дорослих; розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності. Значення соціального розвитку для особистісного становлення полягає, передусім у формуванні соціальної компетентності гарантує усвідомлення дитиною того, як слід себе поводити, щоб бути гармонійною, співзвучною з іншими, почувати себе в будь-якому товаристві комфортно [7].

Сімя і дитячий дошкільний заклад мають свою специфіку, особливості впливу на дитину, свої виховні засоби. Ці осередки не взаємовиключають один одного й не конкурують між собою, а взаємодоповнюють і корегують впливи один одного [2].

Соціальний розвиток дитини залежить від спільних зусиль батьків та педагогів [4].

Софія Русова надає особливого значення сімейному оточенню, оскільки «родинне виховання найкраще, бо в його основі лежить лас-

ка матері». Мати, яка є «найкращим керманічем» розвитку психології дитини, – природна вихователька своїх дітей, яка інший раз і без наукової підготовки, інстинктом уміє читати в дитячій душі й розуміти її. У сім'ї виховується повага до старших, взаємодопомога, співчуття. А педагоги повинні стати добрими порадниками для батьків і продовжувача сформування гуманних рис, які заклали батьки [1].

Успіхи у навчанні та вихованні дітей визначаються низкою чинників, кожен з яких є досить вагомим. Важливим чинником дитячого розвитку виступає особистість педагога, який бере на себе роль вчителя та вихователя.

К.Д. Ушинський справедливо вважав, що справа вихователя – скромна ззовні – є однією з найвеличніших справ в історії людства. Саме виховання, за його висловом «... має просвітити свідомість людини, щоб перед її очима лежав ясним шлях добра» [3].

Дитина – це сила, що зцементовує родину, основа безсмертя людства. Це маленька людина, яка народилася на землі, щоб залишити вічний слід. Тому кожен юнак і дівчина мають прагнути до того, щоб обіймати найвищі, найпочесніші посади в житті – бути Матір'ю й Батьком [2].

«Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу» – говорив А.С. Макаренко. Але це також і продовження свого роду. Тому час потребує суттєвих зусиль на всіх рівнях суспільного життя, що сприяли формуванню відносин взаємоповаги між представниками різних поколінь незалежно від вибору ними стилю власного життя [4].

Коли людина ставиться до сім'ї як до найважливішої життєвої цінності і в створенні її міцною і щасливою бачить одне з головних завдань свого життя, то можна бути впевненим, що фундамент у такої сім'ї є, а внутрішні сили дозволять їй вистояти в будь-яких життєвих бурях [2]. І навпаки, якщо на сімейне життя вона дивиться як на явище буденне, а на свої сімейні обов'язки як на щось малозначне, то тоді важко чекати, що внутрішні сили самозбереження цього осередку, його фундамент будуть міцні. Майбутнє такого сімейного союзу практично приречене. Це або безрадісне, наповнене постійними негараздами співіснування, або його розпад.

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Таким чином, для кожної людини сім'я виконує емоційну і рекреативну функції, що захищає людину від стресових і екстримальних ситуацій. Затишок і тепло домівки, реалізація потреби людини в довірливому і емоційному спілкуванні, співчуття, співпереживання, підтримка – все це дозволяє людині бути спокійнішою і підготовленішою до умов сучасного неспокійного життя. Подальшого потребують питання вдосконалення відносини між дитиною та оточуючим середовищем. Доцільно було б розглянути питання роботи вихователя з сім'єю щодо формування соціально-екологічної культури дошкільників та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лавриненко Н.В. Батьківський авторитет. – К.:Держполітвидав, 1986.
2. Азаров Ю.М. Семейная педагогика. – М.: Поилтиздат, 1985.
3. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. – Е.: «Світлич», 2006.
4. Богущ А.М., Варениця Л.О. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. – Луганськ: «Альма-матер», 2006.
5. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). – К., 1998.
6. Макаренко А.С. Книга для родителей в семи томах. Том 4 – с. 11-340, 1969 р.
7. Макаренко А.С. Лекции о воспитании детей.
8. Поніманська Т.І. Формування соціальної компетентності дитини// Нова педагогічна думка. – 1998. – № 2. – С. 91-95.
9. Помощь родителям в воспитании детей. – М., 1994. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню дитину – Вибрані твори в 5-ти томах. Том 5 – 278 с.